

[Type here]

**ОПШТА, СТРУЧНА И УМЕТНИЧКА МАТУРА И ЗАВРШНИ
ИСПИТ У СРЕДЊЕМ СТРУЧНОМ ОБРАЗОВАЊУ**

НАЦРТ

Март 2017.

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	3
2. ЗАКОНСКИ ОКВИР	4
3. РАЗЛОЗИ ЗА УВОЂЕЊЕ НАЦИОНАЛНИХ МАТУРСКИХ ИСПИТА.....	9
4. ОПШТИ ПРИНЦИПИ	10
5. ФУНКЦИЈЕ МАТУРСКОГ И ЗАВРШНОГ ИСПИТА	11
6. НАЦРТ НОВОГ МОДЕЛА ДРЖАВНИХ МАТУРСКИХ ИСПИТА	13
6.1. Општа матура	13
6.2. Стручна матура	14
6.3. Уметничка матура.....	15
6.4. Завршни испит у трогодишњем средњем стручном образовању	16

1. УВОД

Министарство просвете, науке и технолошког развоја (у даљем тексту: МПНТР) формирало је у октобру 2016. године радну групу за израду концепта завршних испита у средњем образовању (општа матура, стручна матура, уметничка матура и завршни испит у средњем стручном образовању у трајању од три године).

Радна група формирана је тако да репрезентује стручне институције и заједнице које се баве образовањем и које имају ингеренције у управљању образовањем, укључујући и надлежности над матурским испитом. Групу чине представници Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Завода за унапређивање образовања и васпитања, Националног савета за високо образовање, Конференције универзитета Србије (КОНУС), Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Педагошког завода Војводине, Националног просветног савета и заједница средњих школа у Србији. У име ових институција, у раду групе учествовали су: Александар Бауцал, Александар Липковски, Биљана Стојановић, Бранислав Ранђеловић, Дарко Плећаш, Драгана Миловановић, Драгана Станојевић, Драгица Павловић Бабић, Гордана Мијатовић, Ирена Брајевић, Јанош Пушкаш, Миладин Костић, Милан Јовановић, Милан Николић, Нада Вуковић, Оливера Поњавић, Радивоје Стојковић, Слађана Шегавчић, Слободан Грубачић, Снежана Марковић, Соња Ћато, Светлана Младеновић, Татјана Марјановић и Владан Ницовић, а рад групе координисала је Драгица Павловић Бабић.

Мандат радне групе је развијање концепта завршног (матурског) испита за крај општег и стручног средњег образовања који би имао и сертификациону и уписну функцију. Предлог концепта радне групе финализује се после јавне расправе, а концепт усваја Министар просвете, науке и технолошког развоја, након чега се развија Програм завршног испита у општем средњем и уметничком образовању (у надлежности Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Националног просветног савета и Министарства просвете, науке и технолошког развоја).

Матурски испит у новом формату полагаће они ученици који се упишу у средњу школу после усвајања концепта и програма Испита. Дакле, први који би могли да полагају овај Испит су ученици који буду завршили четворогодишње средње образовање школске 2020/21. године, односно трогодишње једну годину пре тога.

У међувремену, Испит ће бити провераван и пробан у целини или појединим деловима, како би се пре његовог формалног увођења изабрала она решења која уважавају специфичности нашег образовног система и доприносе квалитету образовања.

Полазна претпоставка рада групе је и да се матурским испитом омогући доступност академских студијских програма у високом образовању свим ученицима који похађају четворогодишње програме средњег образовања.

Концепт испита у средњем образовању (општа матура, стручна матура, уметничка матура и завршни испит у средњем стручном образовању у трајању од три године) који буде усвојен након стручне и јавне расправе биће основа за **израду програма за сваки од поменутих испита**. На основу ових програма припремаће се целокупна процедура реализације и сви испитни материјали.

2. ЗАКОНСКИ ОКВИР

Чланови 83, 84. и 85. Закона о основама система образовања и васпитања ("Сл. гласник РС", бр. 72/2009, 52/2011, 55/2013, 35/2015 – аутентично тумачење, 68/2015 и 62/2016 – одлука УС) прописују који ученици приступају полагању опште, уметничке и стручне матуре, као и завршном испиту средњег стручног образовања.

Закон о основама система образовања и васпитања Члан 83. (Општа матура)

Након завршеног четвртог разреда средњег општег образовања и васпитања у гимназији ученик полаже општу матуру, у складу са посебним законом.

Општу матуру може да полаже и ученик након завршеног четвртог разреда средњег стручног, односно уметничког образовања и васпитања у стручној, односно уметничкој школи, под условима прописаним посебним законом.

Ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом полаже општу матуру у складу са његовим моторичким и чулним могућностима, односно условима које захтева одређена врста инвалидитета, а може да буде ослобођен полагања дела матурског испита из предмета за које су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа.

Након положене опште матуре ученику се издаје јавна исправа, у складу са посебним законом.

На основу положене опште матуре, ученик може да се упише у одговарајућу високошколску установу, без полагања пријемног испита, осим испита за проверу посебних склоности и способности, на начин и по поступку прописаним посебним законом.

Програм опште матуре, на предлог Националног просветног савета, доноси министар.

Члан 83. прописује да општу матуру полажу ученици који су завршили четврти разред гимназије (став 1), али отвара могућност и ученицима који су завршили четврти разред средњег стручног и уметничког образовања да приступе полагању опште матуре под условима који ће бити прописани посебним законом (став 2). Поред тога, став 5 овог члана прописује да на основу положене опште матуре ученици могу да се упишу у одговарајућу високошколску установу без полагања пријемног испита, осим у случају испита за проверу посебних склоности и способности.

Закон о основама система образовања и васпитања

Члан 84. (Стручна и уметничка матура)

Након завршеног четвртог разреда средњег стручног, односно уметничког образовања и васпитања у стручној, односно уметничкој школи, ученик полаже стручну, односно уметничку матуру, у складу са посебним законом.

Стручну, односно уметничку матуру може да полаже одрасли након завршеног трогодишњег средњег стручног, односно уметничког образовања и васпитања у стручној, односно уметничкој школи, у складу са посебним законом.

Ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом полаже стручну, односно уметничку матуру у складу са његовим моторичким и чулним могућностима, односно условима које захтева одређена врста инвалидитета, а може да буде ослобођен полагања дела матурског испита из предмета за које су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа.

Након положене стручне, односно уметничке матуре, ученик стиче средње стручно, односно уметничко образовање и васпитање, о чему се издаје јавна исправа, у складу са посебним законом.

На основу положене стручне, односно уметничке матуре, ученик може да се упише у одговарајућу високошколску установу, на начин и по поступку прописаним посебним законом.

Програм стручне матуре на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих, а уметничке матуре – на предлог Националног просветног савета, доноси министар.

Члан 84. у ставу 1 прописује да стручну матуру полажу ученици након завршеног четвртог разреда средњег стручног образовања, а уметничку матуру након завршеног четвртог разреда средњег уметничког образовања. Даље, у ставу 5 овог члана Закона, прописује се да на основу положене стручне, односно уметничке матуре, ученици стичу право уписа у одговарајуће високошколске установе у матичној области, у складу са условима који ће бити одређени посебним законом.

Закон о основама система образовања и васпитања

Члан 85. (Завршни испит средњег стручног образовања, специјалистички и мајсторски испит)

Ученик полаже завршни испит након завршеног средњег стручног образовања у трогодишњем трајању, а одрасли – након завршеног средњег стручног образовања по програму за одрасле, у складу са посебним законом.

Након савладаног програма специјалистичког, односно мајсторског образовања, одрасли полаже специјалистички, односно мајсторски испит, о чему се издаје јавна исправа, у складу са посебним законом.

Ученик и одрасли са сметњама у развоју и инвалидитетом полаже испите из ст. 1. и 2. овог члана у складу са његовим моторичким и чулним могућностима, односно условима које захтева одређена врста инвалидитета, а може да буде ослобођен полагања дела испита из предмета за које су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа.

Програм завршног испита и програме специјалистичког и мајсторског испита на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих, доноси министар.

У члану 85. у ставу 1 прописује се да завршни испит у средњем стручном образовању полажу ученици који су завршили трећи разред трогодишњег средњег стручног образовања.

У сва три наведена члана Закона о основама система образовања и васпитања прописује се и право ученика са сметњама у развоју да полажу испите на крају средњег образовања под посебним условима или да буду ослобођени дела испита уколико су им током образовања прилагођавани стандарди. Поред тога, ова три члана Закона прописују да се три врсте матуре, као и завршни испит у средњем стручном образовању, заснивају на програму за полагање одговарајућег испита који доноси министар на основу предлога одговарајућег савета (Националног просветног савета, односно Савета за стручно образовање и образовање одраслих).

У процесу креирања концепта завршних испита на крају средњег образовања и васпитања уважавана су решења дефинисана Законом о средњем образовању и васпитању ("Сл. Гласник РС", број 55/2013).

Закон о средњем образовању и васпитању

Члан 58.

Испити на основу којих се завршава одређени ниво, односно врста образовања су: општа матура, стручна и уметничка матура, завршни испит средњег стручног образовања, специјалистички и мајсторски испит.

Испити из става 1. овог члана полажу се у складу са Законом и овим законом.

Организацију испита из става 1. овог члана, услове под којима се спроводе, састав и процедуре рада комисија, термине испитних рокова, начин оцењивања на испитима и друга питања везана за полагање испита на основу којих се завршава одређени ниво, односно врста образовања прописује министар.

Кршење процедуре испита којим се угрожава једнакост ученика, односно одраслих представља тежу повреду радне обавезе запослених.

Изузетно, не сматра се кршењем процедуре ако се врши прилагођавање услова полагања испита за ученике са сметњама у развоју, којим се обезбеђује једнакост ученика и одраслих током полагања испита

Члан 58. у ставу 1 прописује испите којима се завршава средње образовање и то опште, стручно и уметничко у четворогодишњим и трогодишњим средњим школама, а ставом 4. је прописано да кршење процедуре испита којим се угрожава једнакост ученика представља тежу повреду радне обавезе запослених.

Закон о средњем образовању и васпитању

Програм опште матуре

Члан 59.

Општом матуrom проверава се усвојеност општих стандарда постигнућа након завршеног средњег општег образовања и васпитања у гимназији, а који се прописују програмом опште матуре.

Општа матура се полаже у складу са програмом опште матуре, који доноси министар на предлог Националног просветног савета.

Право на полагање опште матуре

Члан 60.

Општу матуру полажу ученици након завршеног четвртог разреда средњег општег образовања и васпитања у гимназији.

Општу матуру, односно њен део може да полаже и ученик након завршеног четвртог разреда средњег

стручног, односно уметничког образовања у складу са програмом опште матуре.

Ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом, специфичним тешкоћама у учењу или језичким баријерама полаже општу матуру у условима који обезбеђују превазилажење физичких и комуникацијских препрека, а може да буде ослобођен од полагања дела матурског испита из предмета за које су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа, или да тај део полаже у складу са индивидуалним образовним планом, о чему доносе одлуку тим за инклузивно образовање и тим за пружање додатне подршке ученицима.

Тимови припремају планове за организовање и спровођење опште матуре за ученике из става 3. овог члана.

Јавна исправа и наставак школовања

Члан 61.

Након положене опште матуре ученику се издаје јавна исправа, у складу са овим законом.

На основу положене опште матуре, ученик може да се упише у високошколску установу без полагања пријемног испита, осим испита за проверу склоности и способности, у складу са законом којим се уређује високо образовање.

Члан 59, 60. и 61. се односе на општу матуру. Члан 59. прописује да програм опште матуре доноси министар на предлог Националног просветног савета и да се на основу њега проверава усвојеност општих стандарда постигнућа. Члан 60. у ставу 2. прописује да општу матуру могу да полагају и ученици који су завршили четворогодишње средње стручно или уметничко образовање, а у ставу 3. су прописани услови за полагање матуре ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом, специфичним тешкоћама у учењу или језичким баријерама. Члан 61. у ставу 1. прописује да се ученику након положене опште матуре издаје јавна исправа, а у ставу 2. је прописано да на основу положене опште матуре ученик може да се упише у високошколску установу без полагања пријемног испита.

Закон о средњем образовању и васпитању

Програм стручне и уметничке матуре

Члан 62.

Стручном и уметничком матуrom проверава се стеченост компетенција и усвојености посебних стандарда постигнућа прописаних стандардом квалификације у оквиру одговарајућег занимања и за наставак образовања у научној, стручној или уметничкој области у којој је стекао средње образовање и васпитање, на струковним или академским студијама без полагања пријемног испита, у складу са законом којим се уређује високо образовање.

Стручна матура полаже се у складу са прописаним програмом стручне матуре који доноси министар на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих.

Уметничка матура се полаже у складу са прописаним програмом уметничке матуре који доноси министар на предлог Националног просветног савета.

Право на полагање стручне и уметничке матуре

Члан 63.

Стручну, односно уметничку матуру полаже ученик након завршеног четвртог разреда средњег стручног, односно уметничког образовања и васпитања у стручној, односно уметничкој школи.

Стручну, односно уметничку матуру може да полаже одрасли након савладаног програма трогодишњег средњег стручног, односно уметничког образовања и васпитања у стручној, односно уметничкој школи по програму прилагођеном за одрасле.

Ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом, специфичним тешкоћама у учењу или језичким и социјалним баријерама полаже стручну, односно уметничку матуру у условима који обезбеђују превазилажење физичких и комуникацијских препрека, а може да буде ослобођен полагања дела матурског испита из предмета за које су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа, или да тај део полаже у складу са индивидуалним образовним планом, о чему одлуку доносе тим за инклузивно образовање и тим за пружање додатне подршке ученицима.

Тимови припремају планове за организовање и спровођење стручне и уметничке матуре за ученике из става 3. овог члана.

Јавна исправа и наставак школовања

Члан 64.

Након положене стручне, односно уметничке матуре ученик стиче средње стручно, односно уметничко образовање и васпитање, о чему се издаје јавна исправа, у складу са овим законом.

На основу положене стручне, односно уметничке матуре ученик може да се упише на студије у научној, стручној или уметничкој области у којој је стекао средње образовање и васпитање, без полагања пријемног испита, осим испита за проверу склоности и способности, у складу са законом којим се уређује високо образовање.

На основу положене стручне, односно уметничке матуре ученик може да се упише на студије изван области из става 2. овог члана, уз полагање одређених предмета опште матуре, које утврди самостална високошколска установа уместо пријемног испита, у складу са законом којим се уређује високо образовање.

Члан 62, 63. и 64. се односе на стручну и уметничку матуру. Члан 62. прописује да програм стручне матуре доноси министар на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих, а програм уметничке матуре доноси министар на предлог Националног просветног савета. У ставу 1. овог члана је прописано да се стручном и уметничком матуром проверава стеченост компетенција и усвојеност посебних стандарда постигнућа прописаних стандардом квалификације у оквиру одговарајућег занимања. Члан 63. у ставу 2. прописује да стручну, односно уметничку матуру могу да полажу и одрасли након савладаног програма трогодишњег средњег стручног, односно уметничког образовања у стручној, односно уметничкој школи по програму прилагођеном за одрасле, а став 3. прописује услове под којима стручну, односно уметничку матуру полажу ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом, специфичним тешкоћама у учењу или језичким и социјалним баријерама. Члан 64. у ставу 1. прописује да се ученику након положене матуре издаје јавна исправа, а у ставу 2. је прописано да на основу положене матуре ученик може да упише на студије у научној, стручној или уметничкој области у којој је стекао средње образовање без полагања пријемног испита, осим испита за проверу склоности и способности.

Закон о средњем образовању и васпитању

Програм завршног испита средњег стручног образовања и васпитања

Члан 65.

Завршним испитом средњег стручног образовања и васпитања проверава се стеченост компетенција дефинисаних стандардом квалификације за обављање послова одговарајућег занимања.

Завршни испит средњег стручног образовања и васпитања полаже се по програму који доноси министар на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих.

Право на полагање завршног испита средњег стручног образовања и васпитања

Члан 66.

Завршни испит полаже ученик након завршеног средњег стручног образовања и васпитања у трогодишњем трајању.

Право на полагање завршног испита има одрасли након савладаног програма средњег стручног образовања по програму за одрасле, у складу са овим законом.

Ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом, специфичним тешкоћама у учењу или језичким и социјалним баријерама полаже испите из ст. 1. и 2. овог члана у условима који обезбеђују превазилажење физичких и комуникацијских препрека, а може да буде ослобођен полагања дела испита из предмета за које су му током образовања прилагођавани стандарди постигнућа, или да тај део полаже у складу са индивидуалним образовним планом, о чему доносе одлуку тим за инклузивно образовање и тим за пружање додатне подршке ученицима.

Тимови припремају планове за организовање и спровођење завршног испита за ученике из става 3. овог члана.

Након положеног завршног испита, ученику, односно одраслом, издаје се јавна исправа, у складу са овим законом.

Члан 65. и 66. се односе на завршни испит средњег стручног образовања и васпитања. Члан 65. прописује да програм завршног испита средњег стручног образовања и васпитања доноси министар на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих, а у ставу 1. овог члана је прописано да се завршним испитом средњег стручног образовања и васпитања проверава стеченост компетенција дефинисаних стандардом квалификације за обављање послова одговарајућег занимања. Члан 63. у ставу 1. прописује да се завршни испит полаже након завршеног трогодишњег средњег стручног образовања; став 2. прописује да право на полагање овог испита имају одрасли након савладаног програма средњег стручног образовања за одрасле; став 3. прописује услове под којима завршни испит полажу ученици са сметњама у развоју и инвалидитетом, специфичним тешкоћама у учењу или језичким и социјалним баријерама. Последњи, пети став овог члана закона прописује издавање јавне исправе ученику, односно одраслом након положеног завршног испита.

Поред Закона о основама система образовања и васпитања и Закона о средњем образовању и васпитању, предлог концепта матурских и завршног испита у средњем образовању заснива се и на члану 85. Закона о високом образовању ("Сл. гласник РС", бр. 76/2005, 100/2007 – аутентично

тумачење, 97/2008. 44/2010, 93/2012, 89/2013, 99/2014, 45/2015 – аутентично тумачење, 68/2015 и 87/2016).

Закон о високом образовању

Члан 85. (Рангирање и упис кандидата)

Кандидат за упис на студије првог степена полаже пријемни испит или испит за проверу склоности и способности, у складу са општим актом самосталне високошколске установе.

Редослед кандидата за упис на студије првог степена утврђује се на основу општег успеха постигнутог у средњем образовању и резултата постигнутих на пријемном испиту, односно испиту за проверу склоности и способности.

Кандидат који има положену општу матуру не полаже пријемни испит. Уместо пријемног испита, овом кандидату вреднују се резултати опште матуре, у складу са општим актом самосталне високошколске установе.

Самостална високошколска установа може кандидата са положеном стручном, односно уметничком матуром, уместо пријемног испита, упутити на полагање одређених предмета опште матуре.

(...)

У ставу 1 члана 85. Закона о високом образовању прописује се да се полагање пријемног испита и испита за проверу посебних склоности и способности при упису у први степен студија полаже у складу са актом самосталне високошколске установе. Овим ставом се истиче аутономија високошколских установа у одређивању садржаја и начина полагања пријемних испита и испита за проверу посебних склоности и способности. Став 3 прописује да општа матура, при упису, замењује пријемни испит, али не и евентуални испит за проверу склоности и способности. У ставу 4 отвара се могућност да се на студије првог степена упишу и ученици са положеном стручном, односно уметничком матуром уз евентуално полагање додатних предмета са опште матуре.

3. РАЗЛОЗИ ЗА УВОЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ МАТУРСКИХ ИСПИТА

Постоји већи број разлога који оправдавају увођење система државних матура у образовну праксу у Србији.

- Постојећа пракса школских матурских испита није стандардизована ни у једном свом аспекту због чега постоје велике разлике у погледу њеног садржаја, процедура и критеријума оцењивања, тако да не може да замени постојеће пријемне испите за упис на високошколске установе (како је то прописано постојећим законом).
- Постојећа пракса полагања пријемних испита за упис на високошколске установе ставља ученике у неповољну ситуацију јер морају да донесу одлуку где ће да конкуришу пре него што знају да ли ће имати довољно поена за упис. У таквој ситуацији релативно квалитетни кандидати могу да остану неуписани због неуспеха на пријемном испиту. Такође, неретко се ученици одлучују, како би повећали уписне шансе, да полажу пријемни испит на две или више високошколских установа, чиме се увећавају и њихове обавезе, уложено време и трошкови.
- Полагање пријемног испита на високошколским установама ставља у неповољнији положај оне ученике који живе далеко од универзитетских центара из најмање два разлога: (а) полагање пријемних испита повезано је са додатним трошковима (путни трошкови, као и евентуални трошкови смештаја током полагања пријемних испита) и (б) припремни програми за полагање пријемних испита мање су доступни овим ученицима.
- Пријемни испити које праве високошколске установе нису стандардизовани.

4. ОПШТИ ПРИНЦИПИ

Приликом успостављања неке врсте националних испита на основу којих се доносе важне одлуке о појединцима неопходно је да се поштују одређени принципи:

- *Партнерство* – Матурски испити представљају „мост“ између средњег и високог образовања и због тога концепција матурских испита треба да буде развијена кроз партнерство и сарадњу свих заинтересованих страна (родитељи и ученици, наставници, национални савети у области образовања, ресорно министарство, високошколске установе, итд.) како би се обезбедило да дата концепција буде прихваћена од стране свих заинтересованих партнера.
- *Сврсисходност* – Испит треба да буде конципиран тако да одговара функцијама које има. Пошто матурски испити треба да буду у функцији сертификација да је ученик са успехом завршио одређени програм средњег образовања и селекције кандидата приликом уписа у високо образовање, концепт матурског испита треба да буде усаглашен са те две главне функције.
- *Праведност* – Садржај и начин извођења испита треба да обезбеде да сви кандидати полажу испит под једнаким условима и да имају једнаке шансе на успех, тј. испит не сме да фаворизује или дискриминише ни једну категорију ученика.
- *Поузданост* – Испит треба да обезбеди резултате који су довољно поуздани и валидни да обезбеде доношење потребних одлука. Посебно је важно да испити буду високо поуздани на оном делу скале где се очекује највећа концентрација кандидата и где мале разлике у броју поена могу бити пресудне за доношење одлука.
- *Транспарентност* – Сви заинтересовани учесници у испитном процесу, а нарочито кандидати, родитељи, наставници и представници високог образовања, треба да имају слободан приступ свим релевантним информацијама о испиту. Једине информације које не би требало да буду јавно доступне јесу оне које се тичу сигурности испитних питања.
- *Ефикасност* – Испитни процес, његова реализација и обрада информација треба да буду такви да се ефикасно користе расположиви ресурси (људски, технички и финансијски), као и досадашња, проверена решења у реализацији матурских испита и пријемних испита.

5. ФУНКЦИЈЕ МАТУРСКОГ И ЗАВРШНОГ ИСПИТА

Матурски и завршни испиту имају више различитих функција.

Општа матура треба да буде конципирана тако да обезбеди објективне, поуздане и валидне информације које ће допринети остваривању три функције:

- *Сертификација ученика након четири године општег средњег образовања* – издавање јавне исправе којом се потврђује да је ученик, након четири године општег средњег образовања, успешно савладао програм по којем се школовао и остварио одређени ниво стандарда образовних постигнућа.
- *Селекција кандидата при упису на високошколске установе и студијске програме* – спровођење праведне селекције најбољих кандидата који конкуришу за упис на одређени студијски програм првог степена високог образовања.
- *Унапређивање квалитета средњег општег образовања* – вредновање квалитета, праведности и ефикасности средњег општег образовања у циљу његовог унапређивања како би наредне генерације ученика имале квалитетније средње опште образовање.

Стручна и уметничка матура треба да буду конципиране тако да обезбеде објективне, поуздане и валидне информације које ће допринети остваривању четири циља:

- *Сертификација ученика након четири године средњег стручног и уметничког образовања* – издавање јавне исправе којом се потврђује да је ученик који је похађао одређени профил средњег стручног образовања стекао стручне компетенције прописане стандардом квалификације за дати профил и одређене стандарде образовних постигнућа из општег средњег образовања, односно да је ученик који је похађао средње уметничко образовање стекао знања и компетенције које су прописане програмом средњег уметничког образовања, као и одређене стандарде образовних постигнућа из општег средњег образовања.
- *Проширивање могућности за наставак школовања на нивоу високог образовања* – омогућити ученицима који су похађали средње стручно и средње уметничко образовање да полажу и испите са опште матуре и да, у зависности од својих постигнућа, имају шансу да конкуришу за упис на већи број студијских програма на високошколским установама него што би то био случај само на основу стечене квалификације у средњем стручном и уметничком образовању.
- *Селекција кандидата при упису на високошколске установе* – спровођење праведне селекције најбољих кандидата који конкуришу за упис на одређени студијски програм првог степена високог образовања.
- *Унапређивање квалитета средњег стручног и уметничког образовања* – вредновање квалитета, праведности и ефикасности средњег стручног и уметничког образовања у циљу њиховог унапређивања како би наредне генерације ученика имале квалитетније средње стручно и уметничко образовање.

Завршни испити након трогодишњег средњег стручног образовања треба да буду конципирани тако да обезбеде објективне, поуздане и валидне информације које ће допринети остваривању два циља:

- *Сертификација ученика након три године средњег стручног образовања* – издавање јавне исправе којом се потврђује да је ученик који је похађао средње стручно образовање у трајању од три године стекао стручне компетенције прописане стандардом квалификације

за дати образовни профил и одређене стандарде образовних постигнућа из општег средњег образовања.

- *Унапређивање квалитета средњег стручног образовања у трајању од три године – вредновање квалитета, праведности и ефикасности средњег средњег стручног образовања у трајању од три године у циљу његовог унапређивања како би наредне генерације ученика имале квалитетније трогодишње средње стручно образовање.*

6. НАЦРТ НОВОГ МОДЕЛА ДРЖАВНИХ МАТУРСКИХ ИСПИТА

Овде ће бити описан предлог за општу, стручну и уметничку матуру. Овај модел може да се модификује у одређеним аспектима, што ће бити назначено током текста.

Модел је заснован је на претпоставци да ће ученици полагати минимално 3 испита у оквиру опште, стручне и уметничке матуре. Коначан број испита који ће ученик полагати зависи од захтева високошколске установе коју намерава да упише.

6.1. Општа матура

Општа матура коју полагају ученици након завршеног четвртог разреда општег средњег образовања (гимназије) састоји се од обавезног (сертификационог) и изборног (додатног) дела.

Обавезни део матуре укључује 3 испита (сваки ученик има обавезу да положи 3 испита да би сертификовао одређени програм општег средњег образовања), и то:

1. српски језик, односно матерњи језик
2. математика (сем за образовне профиле који немају математику у последње две године, они бирају са Листе општеобразовних предмета на којој је понуђена и математика),
3. општеобразовни предмет по избору са Листе општеобразовних предмета.

Листа општеобразовних предмета са које ученици сами бирају један испит у оквиру сертификационог дела опште матуре садржи следеће предметне испите: Физика, Хемија, Биологија, Историја, Географија, Страни језик и Српски као нематерњи језик (за ученике који се нису школовали на српском језику).

Изборни део опште матуре. Поред три обавезна предмета, ученици могу да изаберу да полагају додатне испите. Они нису у обавези да полагају додатне испите, али то могу да учине уколико желе да прошире своје могућности при конкурисању за упис на високошколске установе. Као изборни испит, ученик може да полаже било који предмет са Листе општеобразовних предмета и листе страних језика под условом да га није претходно полагао у оквиру обавезног дела.

Ученици који се нису школовали на српском језику све испите полагају на језику школовања, а као изборни испит могу да одаберу српски као нематерњи језик.

Припрема и структура тестова:

Тестове за полагање припремао би ЗВКОВ у сарадњи са радним групама које би, на предлог ЗВКОВ-а, именовало Министарство просвете, науке и технолошког развоја и које би биле састављене од универзитетских професора и наставника који предају дати предмет у гимназијама и средњим стручним школама.¹ Тестови би били засновани на стандардима за опште средње образовање²

¹ У ове радне групе треба да буду укључени универзитетски професори који су до сада стекли велико искуство у састављању пријемних испита. На тај начин обезбедио би се континуитет са досадашњом праксом и обезбедило би се да се рангирање кандидата врши на основу захтева који су релевантни за студијске програме на које се кандидати уписују. Радне групе за израду тестова из матерњег језика за језике националних заједница предлажу национални савети националних мањина. Тестови из осталих општеобразовних предмета се преводe на језике националних мањина.

² **Основни ниво** садржи знања и вештине из датог предмета којима треба да овлада сваки ученик који је завршио средње образовање у трајању од четири године. **Средњи ниво** садржи, поред знања и вештина са основног нивоа, додатна знања и вештине из датог предмета којима треба да овлада сваки ученик који је завршио средње образовање и жели да настави образовање на академским студијским програмима који нису директно повезани са датим предметом. На пример, средњи ниво би дефинисао знања и вештине из математике којима треба да овлада ученик који ће студирати неки студијски програм из области друштвених наука. **Напредни ниво** садржи, поред знања и вештина са основног и средњег нивоа,

Испити се праве на два нивоа: Б ниво (основни и средњи стандард) и А ниво (напредни стандард). Сви ученици полагају Б ниво и то као први тест, а ученици који унапред пријаве и А ниво (нпр. због уписних услова) додатно полагају и овај део испита у истој испитној сесији уз додатно време. На основу полагања испита ученик добија сертификат о нивоу остварености стандарда (основни, средњи и напредни) и број поена на јединственој скали.

Алтернативно решење 1:

Сваки испит има једну форму која је састављена од три блока (базични ниво, средњи ниво и напредни ниво стандарда). Сваки ученик полаже исти испит на основу којег добија сертификат о нивоу остварености стандарда (базични, средњи и напредни) и број поена на јединственој скали.

Сертификациони критеријуми:

Да би ученик који је завршио опште средње образовање стекао јавну исправу о положеној општој матури из датог предмета, морао би да достигне одређени, унапред дефинисани ниво постигнућа на матурским тестовима.

Рокови:

Матурски испити се организују у два рока током једне школске године: мај-јун и август-септембар, чиме се обезбеђује усклађеност са роковима за упис на високошколске установе. У други рок ученик не може да пренесе резултате из првог рока, већ испит полаже поново

Резиме предлога опште матуре приказан је у доњој табели.

ОПШТА МАТУРА				
Делови испита	Обавезни део			Изборни део
Предмети	Српски/матерњи језик и књижевност	Математика / Први страни језик	Изборни предмет	Изборни предмет/и
Употреба истог теста	да	да	да	да
Начин полагања	екстерно ³	екстерно	екстерно	екстерно

6.2. Стручна матура

Стручна матура коју полагају ученици након завршетка четврте године средњег стручног образовања састоји се од обавезног (сертификационог) и изборног (додатног) дела.

Обавезни део стручне матуре укључује 3 испита (сваки ученик је у обавези да положи 3 испита да би сертифицивао одређени програм средњег стручног образовања), и то:

1. Српски језик, односно матерњи језик,
2. Математика (сем за образовне профиле који немају математику у последње две године, они бирају са Листе општеобразовних предметана којој је понуђена и математика),
3. Стручни испит (испит провере стручно-теоријских знања и матурски практичан рад).

додатна знања и вештине из датог предмета којима треба да овлада ученик који намерава да студира неки академски програм из области која је директно повезана са тим предметом. На пример, напредни ниво дефинише шта треба да зна и које вештине треба да има из математике онај ученик који ће студирати математику или природне и техничке науке.

³ Тестови на општој матури су у потпуности екстерни – све процедуре и припреме се обављају на државном нивоу у складу са усвојеним програмом и стандардима (тестови се праве на државном нивоу, критеријум оцењивања је дефинисан на државном нивоу, дежурство на испиту спроводе особе које нису запослене у школи по утврђеној процедури и уз могућност супервизије, оцењивање спроводе особе које нису запослене у школи према одређеним процедурама и уз претходну обуку за оцењивање како би се усагласили критеријуми и повећала униформност оцењивања итд.).

Изборни део стручне матуре. Поред три испита којима ученици сертифицикују средње стручно образовање, они могу да полажу и додатне испите са Листе општеобразовних предмета: Физика, Хемија, Биологија, Историја, Географија, Страни језик и Математика за профиле који немају математику у последње две године средњег образовања. Ученици средњих стручних школа нису обавезни да полажу ни један изборни испит, али уз полагање додатних испита из општеобразовних предмета они себи проширују могућности за упис на високошколске установе.

Стручни део матуре (испит провере стручно-теоријских знања и матурски практичан рад) припрема ЗУОВ и он би био заснован на компетенцијама које су дефинисане стандардом квалификације, односно на школским програмима за оне образовне профиле за које нису дефинисани стандарди квалификација.

Ученици који се нису школовали на српском језику све испите полажу на језику школовања, а као изборни испит могу да одаберу српски као нематерњи језик.

Резиме предлога стручне матуре приказан је у доњој табели.

СТРУЧНА МАТУРА				
Делови испита	Обавезни део			Изборни део
	Општеобразовни део		Стручни део	
Предмети	Српски/матерњи језик и књижевност	Математика / општеобразовни предмет	Стручни испит	Изборни предмет/и
Употреба истог испита/теста ⁴	да	да	да	да
Начин полагања	екстерно	екстерно	екстерно-интерно	екстерно
Критеријум			дефинисан стандардом квалификације, односно програмом	

6.3. Уметничка матура

Уметничка матура коју полажу ученици након завршетка четврте године уметничког образовања састоји се од обавезног (сертификационог) и изборног (додатног) дела.

Обавезни део уметничке матуре укључује 3 испита (сваки ученик је у обавези да положи 3 испита да би сертифицивао одређени програм средњег уметничког образовања), и то:

1. Српски језик, односно матерњи језик
2. Математика (сем за образовне профиле који немају математику у последње две године, они бирају са Листе општеобразовних предмета на којој је понуђена и математика),
3. Уметнички испит (стручни и теоријски део).

Ученици који се нису школовали на српском језику све испите полажу на језику школовања, а као изборни испит могу да одаберу српски као нематерњи језик.

⁴ Јединственост испита односно инструмената за оцењивање у испитима стручног дела стручне матуре **по образовним профилима**, што је специфичност средњег стручног образовања.

Резиме предлога уметничке матуре приказан је у доњој табели.

УМЕТНИЧКА МАТУРА				
Делови испита	Обавезни део			Изборни део
	Општеобразовни део		Стручни део	
Предмети	Српски/матерњи језик и књижевност	Математика / општеобразовни предмет	Уметнички испит	Изборни предмет/и
Употреба истог испита/теста	да	да	да	да
Начин полагања	екстерно	екстерно	интерно	екстерно
Критеријум			дефинисан програмом	

Сертификациони критеријум. Да би ученик који је завршио средње уметничко образовање у трајању од четири године стекао јавну исправу о положеној уметничкој матури, морао би да положи уметнички део у складу са Правилником о полагању стручног дела уметничке матуре и да достигне одређени, унапред дефинисани критеријум на испиту из општеобразовних предмета.

Након полагања матурских испита, факултети би организовали полагање испита посебних склоности и способности (уколико одлуче да укључе такве испите као инструмент селекције кандидата).

6.4. Завршни испит у трогодишњем средњем стручном образовању

Састоји се из:

- писане теоријске припреме за израду практичног дела испита
- практичног испита који се састоји из једног или више стандардизованих задатака којима се проверавају стручне компетенције прописане стандардом квалификација.

Испитна комисија:

- два наставника главних стручних предмета
- један екстерни члан – представник послодаваца.

Завршено трогодишње школовање, укључујући и сертификацију стечену полагањем завршног испита, не воде ка универзитетском образовању. Да би ученик могао да настави школовање на универзитетском нивоу, потребно је да надокнади недостајућу годину школовања, укључујући и матурски испит.

Ученик који жели да настави школовање после завршене трогодишње средње стручне школе, мора да надокнади четврту годину школовања редовним или ванредним похађањем наставе четвртог разреда образовног профила који је потребан за упис на жељени факултет, у складу са законом.

После завршетка четврте године, ученици полажу матурски испит под истим условима и у истим роковима као и остали ученици, укључујући и изборни део који им омогућава конкурисање за упис на изабрани факултет.

7. УПИС НА ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Поштујући аутономију високошколских установа у домену уписа, која је дефинисана Законом о високом образовању, свака установа би требало да бар две године унапред одреди: (а) које испите са опште матуре ће узимати као замену за пријемни испит, тј. колико испита из општеобразовних предмета ће бити узето у обзир при селекцији кандидата и колико бодова ће сваки од тих испита носити (на пример, при упису на одређени студијски програм узима се у обзир успех ученика на испиту из Српског језика и књижевности и Математике при чему испит из Српског језика и књижевности носи 20 бодова, а испит из Математике 40 бодова), (б) услове за конкурисање на одређени студијски програм (на пример, високошколске установе могу да предвиде да на дати студијски програм могу да конкуришу само ученици који су на одређеном матурском испиту остварили неки ниво успех) и (в) да ли ће кандидати за упис бити обавезни да полажу додатни испит за проверу посебних склоности и способности, и ако ће то бити случај, колико максимално бодова може да донесе дати испит, шта ће се на том тесту испитивати и како ће се он реализовати.

Општеобразовни матурски испити као замена за пријемне испите. Као што је дефинисано чланом 85. Закона о високом образовању, приликом уписа кандидати се рангирају на основу општег успеха постигнутог у средњем образовању, резултата на пријемном испиту и успеха на испиту посебних склоности и способности (ако кандидати полажу тај испит). У постојећој пракси приликом уписа на високошколске установе, где се полаже само пријемни испит (без испита за проверу посебних склоности и способности), општи успех из средњег образовања учествује са максимално 40 поена, док пријемни испит доноси максимално 60 поена. Ако би испити са опште матуре заменили пријемни испит, онда би они доносили укупно 60 бодова. При томе, високошколска установа би одредила који би предмети са опште матуре били укључени у одређивање ових 60 бодова и колики је максимални број бодова које ученик може добити на сваком појединачном испиту са опште матуре. На пример, високошколска установа могла би да одреди математику и физику као предмете са опште матуре које би узимала у обзир приликом рангирања кандидата и то тако да математика доноси 30 бодова, а физика 30 бодова.

Услови за конкурисање. Високошколска установа самостално би одређивала услове које ученици треба да задовоље да би могли да конкуришу на одређени студијски програм. Услови би могли да се тичу типа средњошколског програма који је ученик похађао, врсте матуре коју ученик треба да положи и/или „доњег прага“ који би ученици требало да остваре на матурском испиту. Тако, на пример, високошколска установа могла би да постави као услове за конкурисање да је ученик положио општу матуру и да је на одређеним испитима остварио напредни ниво или да услов буде само положена било која врста матуре или да одреди неки други критеријум. Дефинисањем услова високошколска установа проширивала би или сужавала потенцијални број кандидата који могу да конкуришу за упис на одређени програм.

Од услова које дефинише високошколска установа зависи на које студијске програме ће моћи да конкуришу ученици који су завршили средње стручно и уметничко образовање и који су положили стручну, односно уметничку матуру. У сваком случају, ови ученици могу себи да прошире могућности за конкурисање уколико се определе за полагање додатних, опционих испита на матури. Имајући у виду да би високошколске установе две године раније објавиле своје услове, то оставља овим ученицима и њиховим школама довољно времена за избор испита које би изабрали и да се припреме за полагање тих испита.

Испити посебних склоности и способности. Високошколске установе које процене да је за успешно похађање одређеног студијског програма важно да студенти поседују посебне склоности и способности могле би, под одређеним условима, организовати полагање таквог испита – нпр.

одређени таленти при упису на уметничке студијске програме, посебне способности из области математике, посебне способности из неке области која није покривена општеобразовним предметима са опште матуре итд. Високошколска установа самостално одређује шта и на који начин ће бити испитивано на испиту посебних способности и склоности и одређује који број поена ће носити тај испит (поред 100 поена које кандидат може да стекне на основу успеха у средњем образовању и матурског испита). На основу договора који би био постигнут између МПНТР и Универзитета могли би да буду договорени оквирни принципи, критеријуми и услови којима би се регулисало право високошколских установа да уводе испите посебних способности и склоности.

Уколико високошколска установа организује испит посебних склоности и способности, он треба да се одвија пре полагања матурског испита, како би ученици имали информацију да ли могу да жељени факултет предвиде у „листи жеља“, пре него што приступе полагању матурског испита.

Конкурисање за упис. На основу свог општег успеха у средњем образовању, на основу положене матуре и на основу постигнућа на општеобразовним матурским испитима, а имајући у виду услове које су прописале високошколске установе, ученици доносе одлуку на које студијске програме желе да конкуришу, слично као што је то пракса приликом конкурисања за упис у средње школе након полагања завршног испита на крају основног образовања. Ученици изражавају своје преференције (тзв. „листи жеља“) у погледу студијских програма које желе да похађају. На основу информационог система, који би био развијен за ове потребе (по угледу на информациони систем за упис у средње школе), сваки ученик би у сваком тренутку док траје уписна процедура знао колике су му шансе да се упише на одређени студијски програм са листе преферираних студијских програма. На тај начин би се обезбедила праведнија селекција кандидата уз истовремено максимално уважавање њихових преференција.

Рангирање кандидата приликом уписа на одређени студијски програм врши се на основу укупног броја поена које је ученик остварио на основу општег успеха у средњем образовању, општеобразовних матурских испита и, евентуално, испита посебних склоности и способности.

Буџетско финансирање. На основу процене потреба и у договору са Универзитетима, МПНТР одређује број студената (квоте „буџетских студената“) на појединим студијским програмима одређених високошколских установа који ће, као и до сада, бити финансирани из буџетских средстава.